

Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumları Öğrencilerinin İnternet Kullanım Alışkanlıkları ile Algıladıkları Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Hakan AK¹

Doç. Dr. Birsen GÜZEL²

Teknolojideki hızlı gelişmeler özellikle iletişim alanında büyük değişikliklere neden olmuştur. Türkiye’de internet kullanımının çok hızlı artması, internetin etkin, güvenli ve doğru kullanımı konusundaki çalışmaların da aynı hızla yapılmasını zorunlu kılmaktadır. İnternetin en yaygın kullanım alanı olarak ortaya çıkan internet tabanlı oyunlar ve sosyal paylaşım sitelerini kullanan çocuklarımızın ve gençlerimizin her geçen gün artış göstermesi ve sunulan eğlence unsurlarının televizyonun aksine etkileşim ve iletişim boyutu taşıması aile içi ve dışı ilişkileri derinden etkilemeye aday görünmektedir.

Bilgisayar ve internet faydalı bir iletişim kaynağı olmakla beraber gelişme çağındaki çocuklar için doğru kullanılmaması sonucunda dil gelişmelerinin gerilemesine, sosyal ilişkilerinin zayıflamasına, hareketsiz kalınması nedeniyle hem birtakım sağlık sorunlarına hem de enerji boşalımını engellediği için şiddete yönelime yol açabilmektedir (Şen ve Demirkan, 2013). Özetle, ergenler interneti derslerine yardımcı olmaya ve entelektüel birikimlerini arttırmaya yönelik kullanmak isteseler de, bu tür kaynaklara nereden ulaşacaklarını bilemedikleri için daha çok oyun, sohbet ve eğlence amaçlı kullanıma yönelmektedirler.

Sosyal destek bireyin çevresinden gördüğü ilgi, sevgi, takdir ve güvenin yanı sıra, bilgi edinme ve maddi destek gibi sosyal, psikolojik ve ekonomik nitelikli yardım olarak da tanımlanabilir. Yapılan araştırmalar, bireyin yaşadığı birçok problemin kaynağında sosyal destekten mahrum kalmasının olduğu ve bireyin sıkıntılı dönemlerinde yaşadığı olayların üstesinden

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

² İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

gelebilmesinde sosyal desteğin çok önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Budak, 1999). Ergenlerin kendilerini yalnız ve anlaşılmaz hissettikleri, bir yandan da kendi içlerinde meydana gelen ani değişimlere ayak uydurmaya çalıştıkları düşünüldüğünde, ailelerinden, yakın çevrelerinden, öğretmenlerinden daha fazla anlayış, sabır ve destek beklentileri daha kolay anlaşılabilir.

Sosyal destek aramak için kullanılan internet, aynı zamanda bireylerin zarar görmesine de neden olabilmektedir. Teknoloji ve internetten gelebilecek zararlardan korunma bireyin aldığı sosyal desteğin ne kadar yüksek olduğuyla alakalıdır. Birey çevresinden ne kadar çok sosyal destek alırsa ait olma, sevgi, arkadaşlık ve yakınlık gibi ihtiyaçlarını karşılamış olacaktır. Eroğlu ve Peker (2011) algılanan sosyal destek arttıkça bireyin internetten zarar görme riskinin azalacağını, zarar görse bile üstesinden daha kolay gelebileceğini söyleyerek sosyal desteğin bu konudaki önemini vurgulamıştır.

Bu araştırmanın amacı; mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında eğitim gören öğrencilerin internet kullanım alışkanlıkları ile algıladıkları aile, arkadaş ve diğer sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmada öğrencilerin cinsiyet, sınıf, yaş, ailesinin ekonomik durumu gibi demografik özelliklerine bağlı olarak internet kullanım alışkanlıkları ile algıladıkları sosyal destek düzeyinin ne şekilde değiştiği ve algıladıkları sosyal destek düzeyine göre internet kullanım alışkanlıklarının ne şekilde farklılaştığı araştırılmıştır. Elde edilen bulgular çerçevesinde öğrencilerin internetten gelebilecek tehlikeler karşısında mağduriyetlerinin en aza indirebilmesi için çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırmada öğrencilerinin internet kullanım alışkanlıklarını belirlemek amacıyla Lopez-Fernandez, Freixa-Blanxart ve Honrubia-Serrano (2013) tarafından geliştirilen ve Ekinci (2014) tarafından Türkçeye uyarlanan “İnternet Kullanım Ölçeği” uygulanmıştır. 30 maddeden oluşan ölçek, ergenlerin problemleri internet kullanım düzeylerini ölçen “Tamamen Katılmıyorum” (1) ile “Tamamen Katılıyorum” (5) arasında değişen 5 dereceli likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek puanlar 30 ile 150 arasındadır. Elde edilen puanın yüksek olması, problemleri internet kullanımının varlığını göstermektedir.

Öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyini belirlemek amacıyla Zimet, Gregory ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilen ve Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” uygulanmıştır. Ölçek 12 maddeden oluşan bireyin sosyal desteği ile ilgili kaynağın yeterliliğini ölçen “Kesinlikle Hayır” (1) ile “Kesinlikle Evet” (7) arasında değişen 7 dereceli (1-7 puan) likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin aile, arkadaş ve özel bir insan desteğini belirlemek üzere dörder maddeden oluşan üç alt ölçeği bulunmaktadır. Ölçeğin tamamından elde edilebilecek puanlar 12 ile 84 arasındadır. Alt ölçeklerden alınabilecek puanlar ise 4-28 arasında değişmektedir. Elde edilen puanın yüksek olması, algılanan sosyal desteğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Bu araştırma, betimsel ve ilişkisel yöntemle yapılmış bir alan taraması niteliğindedir. Çalışmanın örneklemini İstanbul ili ilçelerinden Tuzla, Pendik, Maltepe’deki mesleki ve teknik eğitim kurumlarında okuyan 456 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada öğrencilerin demografik özelliklerini (cinsiyet, sınıf, yaş, yaşamının büyük bir bölümünü geçirdiği yer, ailenin ekonomik düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, akademik başarı, bilgisayar sahipliği, internet sahipliği, internetle tanışma zamanı, günlük internette geçirilen süre, sosyal ağlarla tanışma zamanı, günlük sosyal ağlarda geçirilen süre, sosyal ağları ne kadar güvenli bulduğu, internet tabanlı oyunlarla (İTO) tanışma zamanı, günlük internet tabanlı oyunlarda geçirilen süre) belirlemek için ise araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 15 paket programı ile çözümlenmiştir. Veri çözümlemesinde; iki ayrı grubun ortalamalarını karşılaştırmak için “bağımsız örneklem t testi”, ikiden fazla grubun ortalamalarını karşılaştırmak için “Oneway Anova”, varyans analizi sonucunda gruplar arasında ortaya çıkan anlamlı farklılıkların, hangi gruplar arasından kaynaklandığını belirlemek amacıyla da çoklu karşılaştırmalarda kullanılan “Tukey HSD testi” ve “LSD testi” kullanılmıştır. Varyansların homojen olmadığı durumlarda ise; iki ayrı grubun ortalamalarını karşılaştırmak için “Mann Whitney U testi”, ikiden fazla grubun ortalamalarını karşılaştırmak için ise “Kruskal-Wallis H testi” kullanılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin internet kullanım alışkanlıkları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla “Pearson Korelasyon Katsayısı” kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre araştırmaya katılan 456 öğrencinin İnternet Kullanım Ölçeği (İKÖ)'nden almış oldukları puanları 31 ile 145 arasında olup ortalama puan 85,1842'dir. İKÖ'nün eşik değeri $(31+145)/2=88$ 'dir. Bu değer altına düştükçe internet kullanma düzeyi düşer, üstüne çıktıkça da internet kullanma düzeyi artar. Benzer şekilde, öğrencilerin Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)'nden almış oldukları toplam sosyal destek puanları 12 ile 84 arasında olup ortalama puan 58,9561'dir. ÇBASDÖ'nin toplam sosyal destek eşik değeri $(12+84)/2=48$ 'dir. Bu değer altına düştükçe toplam algılanan sosyal destek azalır, üstüne çıktıkça da toplam algılanan sosyal destek artar. Aile alt boyutundan aldıkları sosyal destek puanları 4 ile 28 arasında olup ortalama puan 20,9627'dir. Arkadaş alt boyutundan aldıkları sosyal destek puanları 4 ile 28 arasında olup ortalama puan 20,2171'dir. Özel kişi alt boyutundan aldıkları sosyal destek puanları 4 ile 28 arasında olup ortalama puan 17,7763'dir. ÇBASDÖ'nin alt boyutlarının (aile, arkadaş, özel kişi) eşik değeri $(4+28)/2=16$ 'dır. Bu değer altına düştükçe aileden, arkadaştan ve özel kişiden algılanan sosyal destek azalır, üstüne çıktıkça da aileden, arkadaştan ve özel kişiden algılanan sosyal destek artar.

Araştırmada, mesleki ve teknik eğitim kurumları öğrencilerinin internet kullanım alışkanlıkları ile algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, mesleki ve teknik eğitim kurumları öğrencilerinin internet kullanım alışkanlıkları ile aileden algıladıkları sosyal destek puanları arasında anlamlı düzeyde negatif yönde ilişki olduğu bulunurken, internet kullanım alışkanlıkları ile algıladıkları sosyal destek toplam ve alt boyut (arkadaş, özel kişi) puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: *İnternet kullanım alışkanlıkları, algılanan sosyal destek, mesleki ve teknik ortaöğretim kurumu*

Kaynakça

- Budak, B. (1999). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. (Yüksek lisans tezi). On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 17-25.
- Ekinci, B. (2014). The relationship between problematic internet entertainment use and problem solving skills among university students, *International Journal Of Mental Health And Addiction*, 1-11. DOI: 10.1007/s11469-014-9494-1.
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme, *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 1-15.
- Lopez-Fernandez, O., Freixa-Blanxart, M. ve Honrubia-Serrano, M. L. (2013). The problematic internet entertainment use scale for adolescents: prevalence of problem internet use in spanish high school students, *CyberPsychology, Behavior and Social Networking*, 16 (2), 108-118.
- Şen, R. B. ve Demirkan, S. (2013). *İnternet ve bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençler üzerine etkisi*. <http://www.diyanet.gov.tr/tr/icerik/internet-ve-bilgisayar-oyunlarinin-cocuk-ve-gencler-uzerine-etkisi/5893?getEnglish=> [07.06.2014].
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G. ve Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support, *Journal of Personality Assessment*, 52 (1), 30-41.